

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 7. 2023. Issue 2.

CIP - Каталогизacija y publikaciji
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње
COBISS.CG-ID 32743952

ISSN 2536-5592

Publisher: Center for Geopolitical Studies

Center for Geopolitical Studies

Časopis *Montenegrin Journal for Social Sciences* upisan je u evidenciju
medija, Ministarstva kulture Crne Gore pod rednim brojem 782.

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 7. 2023. Issue 2. Podgorica, December 2023.

Editor in Chief: Adnan Prekic

Editors: Zivko Andrijasevic, Dragutin Papovic, Ivan Tepavcevic, Milan Scekcic.

International editorial board: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA; Srdja Pavlovic, University of Alberta, CANADA.

Montenegrin Journal for Social Sciences is indexed in: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index; Slavic Humanities Index.

Proofreading and lecture in English: Danijela Milićević

Proofreading and lecture in Montenegrin: Miodarka Tepavčević

Address: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Montenegro;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Prepress and print: Pro file - Podgorica

Circulation: 100 copies

Volume 7. 2023. Issue 2. Podgorica, December 2023.

CONTENTS:

RELATIONS BETWEEN MONTENEGRO AND ALBANIA DURING THE 70'S AND EARLY 80'S Dragutin PAPOVIC	p.127.
WOMEN'S EMANCIPATION IN MONTENEGRO BEFORE SOCIALIST YUGOSLAVIA: THE ROOTS OF RETRADITIONALIZATION IN MONTENEGRIN SOCIETY Jovana DJURIC	p.163.
DELEGATE ELECTORAL SYSTEM AND SELF-MANAGEMENT CASE STUDY: MONTENEGRO 1974-1990 Jelisaveta BLAGOJEVIC MILJANIC	p.192.
READING THE STARS IN 1990: SERBIAN MEDIA AND THE RECONSTRUCTING OF THE CONCEPT OF HEAVENLY PEOPLE Srdja PAVLOVIC	p.221.
THE CONDITIONALITY OF ECONOMIC GROWTH ON NATIONAL INTELLECTUAL CAPITAL - THE CASE OF THE COUNTRIES OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE Matea ZLATKOVIC RADAKOVIC	p.238.
SCIENTIFIC REVIEW OF THE MICROSTRUCTURES OF YUGOSLAVIC SOCIALISM - Book review: Igor Duda (ur.), Mikrosocijalizam. Mikrostrukture jugoslavenskog socijalizma u Hrvatskoj 1970-ih i 1980-ih godina Husnija KAMBEROVIC	p.257.
REAFFIRMATION OF MONTENEGRO-BULGARIAN HISTORICAL CONNECTIONS – Book review: Dragan B. Perović, Mirosljub Orlandić: Dr Petar Orahovac–Crnogorac, predsjednik bugarske Skupštine Nedžad MEHMEDOVIĆ	p.261.
A THOROUGH, BUT BRAGGING, HISTORY OF ATHENS - Book review: Srđan Jović, Atinska imperija - Istorija Atine do Peloponeskog rata Balsa KOVACEVIC	p.266.
EXAMPLE OF MULTICULTURALITY IN THE MUSEUM INSTITUTIONS IN CETINJE - Book review: Filip Kuzman, Luna podno Lovčena: Kulturno nasljeđe islamskog stanovništva Crne Gore u cetinjskim muzejima Vukan RAZNATOVIC	p.275.
TESTIMONY ABOUT THE SONS OF KING NIKOLA IN THE FIRST WORLD WAR - History Essay Milan SCEKIC	p.278.
INSTRUCTIONS FOR AUTHORS	p.287.

Glavni i odgovorni urednik: Adnan Prekić

Urednici:

Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević, Milan Ščekić.

Međunarodni uređivački odbor: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA; Srđa Pavlović, University of Alberta, KANADA.

Montenegrin Journal for Social Sciences indeksira se u sljedećim naučnim bazama: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index; Slavic Humanities Index.

Lektura i korektura na engleskom: Danijela Milićević

Lektura i korektura na crnogorskom: Miodarka Tepavčević

Adresa: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Crna Gora;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Priprema i štampa: Pro file - Podgorica

Tiraž: 100 primjeraka

Volume 7. 2023. Issue 2. Podgorica, Decembar 2023.

SADRŽAJ:

ODNOSI CRNE GORE I ALBANIJE TOKOM 70-IH I POČETKOM 80-IH GODINA 20. VIJEKA Dragutin PAPOVIĆ	str.127.
EMANCIPACIJA ŽENA U CRNOJ GORI U PERIODU PRIJE STVARANJA SOCIJALISTIČKE JUGOSLAVIJE: KORIJENI RETRADICIONALIZACIJE U CRNOGORSKOM DRUŠTVU Jovana ĐURIĆ	str.163.
DELEGATSKI SISTEM IZBORA I SAMOUPRAVLJANJE STUDIJA SLUČAJA: CRNA GORA 1974 - 1990 Jelisaveta BLAGOJEVIĆ MILJANIĆ	str.192.
GLEĐANJE U ZVIJEZDE 1990: SRPSKI MEDIJI I KONCEPT OBNAVLJANJE CARSTVA NEBESKOG Srdja PAVLOVIĆ	str.221.
USLOVLJENOST EKONOMSKOG RASTA NACIONALNIM INTELEKTUALNIM KAPITALOM - SLUČAJ ZEMALJA CENTRALNE I ISTOČNE EVROPE Matea ZLATKOVIĆ RADAKOVIĆ	str.238.
NAUČNI PRILOZI O MIKROSTRUKTURAMA JUGOSLAVENSKOG SOCIJALIZMA - Prikaz knjige: Igor Duda (ur.), Mikrosocijalizam. Mikrostrukture jugoslavenskog socijalizma u Hrvatskoj 1970-ih i 1980-ih godina Husnija KAMBEROVIĆ	str.257.
REAFIRMACIJA CRNOGORSKO-BUGARSKIH ISTORIJSKIH VEZA - Prikaz knjige: Dragan B. Perović, Mirosljub Orlandić: Dr Petar Orahovac–Crnogorac, predsjednik bugarske Skupštine Nedžad MEHMEDOVIĆ	str.261.
TEMELJNA, ALI HVALISAVA, ISTORIJA ATINE - Prikaz knjige: Srđan Jović, Atinska imperija - Istorija Atine do Peloponeskog rata Balša KOVAČEVIĆ	str.266.
PRIMJER MULTIKULTURALNOSTI U MUZEJSKIM USTANOVAMA NA CETINJU - Prikaz knjige: Filip Kuzman, Luna podno Lovćena: Kulturno nasljeđe islamskog stanovništva Crne Gore u cetinjskim muzejima Vukan RAŽNATOVIĆ	str.275.
SVJEDOČENJA O SINOVIIMA KRALJA NIKOLE U PRVOM SVJETSKOM RATU - Istorijski esej Milan SCEKIC	str.278.
UPUTSTVA ZA AUTORE	str.287.

Review

SVJEDOČENJA O SINOVIMA KRALJA NIKOLE U PRVOM SVJETSKOM RATU

-Istorijski esej-

Milan ŠČEKIĆ

University of Montenegro – History department, Montenegro

Danila Bojovica bb, Niksic, Montenegro

email: milans@ucg.ac.me

O sinovima kralja Nikole do 1918. godine uglavnom se pisalo afirmativno. Tako je jedan austrougarski list 1913. godine objavio, vjerovatno naručen tekst, u kome se, između ostalog, za najstarijeg kraljevog sina, prijestolonasljednika Danila, tvrdi da je rođen 1871. godine, da se obrazovao na Dvoru svoga oca, da govori sve moderne jezike, da je generalisimus crnogorske vojske, da je odličan strijelac, da je omiljen u narodu, kao i da će biti „dostojni zamenik svoga oca“. Za srednjeg sina kralja Nikole, princa Mirka se navodi da je rođen 1879. godine, da je u braku sa Natalijom Konstantinović imao pet sinova, od kojih su s proljeća 1913. godine bila živa trojica (Mihailo, Pavle, Emanuel), da se obrazovao na Cetinju, da govori nekoliko modernih jezika, da je temperamentan, „okretan i oštrouman“, dok se za najmlađeg kraljevog sina, princa Petra, ističe da je rođen 1889. godine, da se obrazovao u Njemačkoj (Univerzitet Hajdlsberg,), da je vojničko vaspitanje stekao na Cetinju, da je pred početak Prvog balkanskog rata imenovan za komandanta Zetsko-brdske brigade, da je prvi metak u ratu sa Osmanskim carstvom ispalio iz brzometnog topa...

Za razliku od štampe, savremenici o njima nijesu pisali na afirmativan način. Naprotiv, bili su vrlo kritični prema sinovima crnogorskog suverena. Istina, važno je napomenuti da je većina tih natpisa nastala poslije 1918. godine, kada je o dinastiji Petrović Njegoš, kralju Nikoli i njegovim sinovima bilo poželjno pisati u negativnom kontekstu, posebno

o periodu Prvog svjetskog rata, čime im se nastojala pripisati krivica za vojni slom i navodnu izdaju Crne Gore. Zato historičari, prema ovoj vrsti izvora, moraju imati velike rezerve. Jer su pojedina svjedočenja tendenciozna i imaju za cilj da unize ugled kraljevih sinova i dinastije Petrović Njegoš.

Kada su počele ratne operacije između Crne Gore i Austrougarske, prijestolonasljednik Danilo je boravio u Francuskoj, bez želje da se vrati u zemlju. Zbog neprimjerenog ponašanja i odsustva osjećaja odgovornosti prema domovini koja se nalazila u ratu, prema nekim podacima, ministar spoljnih poslova Petar Plamenac, zahtijevao je od kralja Nikole da se prijestolonasljednik vrati u Crnu Goru i predložio da se uputi u Francusku jedan diplomata i da ga dovede. Iako je crnogorski kralj odbio prijedlog ministra spoljnih poslova, srpski poslanik na Cetinju je navodno saopštio predstavniku jedne savezničke države da je kralj Nikola bio veoma ljut na prijestolonasljednika Danila, koga su u crnogorskoj prijestonici počeli da nazivaju izdajnikom. Zbog nepovoljnih glasina na račun prijestolonasljednika Danila, ruski vojni agent Nikolaj Potapov svjedoči da se kraljica Milena navodno razboljela. Za razliku od žene, prema nekim tvrdnjama, kralj Nikola je odsustvo najstarijeg sina bezuspješno pokušavao da opravda i umiri javnost širenjem kontraglasina, da prijestolonasljednik ne dangubi u inostranstvu već obavlja poslove od državnog značaja „kako bi ubrzao dolazak francuske i engleske eskadre“. No, kraljevo lukavstvo, dovrtljivost i vještina manipulisanja, tih dana su malo koga uvjerali da je prijestolonasljednik u inostranstvu obavljao državne poslove.

Kralj Nikola je, prema nekim izvorima, više puta telegrafski pozivao prijestolonasljednika da se vrati u Crnu Goru. Šifrovane telegrame navodno mu je slala i princeza Ksenija, a vladarska porodica je izgleda angažovala i italijansku kraljicu Jелenu Savojsku „da utiče na patriotska osjećanja svoga brata i da ga natjera da se vrati“ u domovinu. U iščekivanju da dođe prijestolonasljednik, prema nekim podacima, otišao je u Ulcinj Jovan Plamenac da ga čeka, ali od njega nije bilo ni traga ni glasa. Zadovoljan zbog odusustva starijeg brata sa kojim se nije slagao, princ Mirko je navodno, kad god bi sreo nekoga od dvorske svite zjurado ponavljao da prijestolonasljednik „neće doći“. O odsustvu prijestolonasljednika Danila u Crnoj Gori pričalo se svašta.

Sumnje zbog boravka prijestolonasljednika Danila u inostranstvu dale su povoda raznim glasinama, da crnogorska vojska ne napada Skadar jer se najstariji sin kralja

Nikole tobože sporazumio sa Austrougarima, što je potkrepljivano činjenicom da prilikom granatiranja Bara „nijedna granata nije ispaljena u pravcu prestolonasljednikove vile “Topolica“. No, kada je postalo izvjesno da će se prijestolonasljednik vratiti, na Cetinju se, prema nekim podacima, pričalo kako se kraljev sin vraća jer je osjetio da će Austrougarska pretrpjeti poraz, dok su mnogi vijest o prijestolonasljednikovom dolasku razočarano propratili zajedljivim komentarima: „Samo nam još on fali...E, sada će nam pošto se on vrati, krenuti.“

Zadovoljan što mu se sin napokon vraća u Crnu Goru, kralj Nikola je, tvrdi ruski vojni agent, izvijestio načelnika Vrhovne komande Božidara Jankovića, da prijestolonasljednik dovodi u Bar oko 40 oklopnjača i dva aviona, nastojeći da ubijedi sagovornika da je to bio razlog njegovog odsustva iz Crne Gore. Zato mu je navodno saopštio da bi bilo dobro da upozori crnogorske vojnike da paze da ne obore avione! Jer bi u slučaju da ih obore prijestolonasljednikov trud bio uzaludan. Tako je kralj Nikola pravdao najstarijeg sina, prijestolonasljednika Danila, koji, da se pitao, vjerovatno ne bi dolazio u Crnu Goru. Ali, kako je zbog nezadovoljstva stanovništva vladarska porodica, prema nekim podacima, na sve načina urgirala da se vrati, posebno kralj Nikola, prijestolonasljednik Danilo je, sve su prilike, nevoljno došao u Crnu Goru 6. septembra 1914. godine (Novica Rakočević tvrdi da je prijestolonasljednik stigao 5. septembra, iako arhivalije svjedoče da je najstariji sin kralja Nikole u Bar stigao 24. avgusta po starom kalendaru u 6 časova ujutru), u pratnji francuskih ratnih brodova. Zbog nezadovoljstva koje je vladalo u zemlji, vijest o dolasku prijestolonasljednika Danila u Crnu Goru upućena je komandnom kadru da je saopšti područnim jedinicama crnogorske vojske. Koliko je prijestolonasljednik bio nezadovoljan što je morao da se vrati u Crnu Goru, tvrdi Nikolaj Potapov, govori podatak da se sa ađutantom, majorom Blažom Vrbicom, koji je insistirao na njegovom povratku, po dolasku u crnogorsku prijestonicu navodno posvađao i dodijelio ga francuskim artiljercima, da bi poslije njihovog odlaska Vrbica dospio u štab divizijara Mitra Martinovića. Tako je, prema ovim podacima, major Vrbica bio kažnjen zbog insistiranja da se prijestolonasljednik Danilo vrati u Crnu Goru.

Po dolasku na Cetinje, prijestolonasljednik se navodno kurtoazno raspitivao kod članova Vlade o prilikama u crnogorskoj vojsci i finansijama, kao i da li su na sigurnom

oko 50.000 kruna koje je donio iz Francuske. U razgovoru o situaciji na evropskim frontovima i ishodu rata, prijestolonasljednik je, prema nekim podacima, uvjeravao okolinu da je trijumf Centralnih sila neminovnost, dok je tobože porodicu ubjeđivao da će ruska vojska uprkos početnim pobjedama na kraju biti poražena: „Sačekajte, sačekajte, ruske pobjede su privremenog karaktera. Oni će u svakom slučaju biti pobijeđeni...“ Iako nije bila tajna da je simpatisao Centralne sile, žena ađutanta crnogorskog kralja, prema nekim podacima, odala je Rusima da je prijestolonasljednik za katolički Božić 1914. zarobljenim austrougarskim oficirima poslao „mnogo šampanjca i raznih zakuski“.

Vjera u pobjedu Centralnih sila nije ga navodno napuštala ni kada je bilo izvjesno da je njihov poraz neminovan. Tako je, prema svjedočenju Nika Hajdukovića, aludirajući na prijestolonasljednikovo germanofilstvo i neizbježan poraz Centralnih sila, kralj Nikola pred kraj rata tobože upitao najstarijeg sina: „Kako ti ga bi Dano?!“. Ali, prijestolonasljednik se navodno nije dao zbuniti, odgovorivši ocu da je rano prognozirati pobjednika jer rat nije završen: „Pa, Tata! Ne može se još ništa pouzdano i pozitivno kazati, rat je u jeku, a ratna sreća se često mijenja, čas na jednoj, čas na drugoj strani...Pratim Tata događaje. Preuranjeno bi bilo davati definitivne zaključke o pobjedi jedne ili druge zaraćene strane“. Optužujući ga kao germanofila, Hajduković bez čvrstih argumenata tvrdi da je prijestolonasljednik patološki mrzio Ruse („nije ih mogao zamisliti“): „Poznata je stvar da se u dvorcu njegovom na Cetinju priredilo veselje, kada je kod Čušime Rusija izgubila svoju flotu, iznenadnim napadom japanske flote u tom moreuzu. Zna se takođe da je u istom dvorcu, knjaz Danilo podigao zdravicu u čast japanskog oružja, kada je general Stesel, poslije devet mjeseci očajničke borbe, primoran bio da preda Japancima utvrđeni grad Port Artur i da je povodom toga, u znak protesta, ruska vojna misija napustila Cetinje i da je trebalo mnogo truda i vremena da se odnosi između Petrograda i Cetinja unekoliko poprave, ali ne i potpuno izglađe i izravnjaju.“ Za razliku od Hajdukovića, vojvoda Gavro Vuković tvrdi da je ovu aferu inspirisao jedan ruski diplomatski predstvanik na Cetinju, koji je u „Novom vremenu“ oklevetao najstarijeg sina crnogorskog knjaza da se „napijao u zdravlje Toga“, kao i za brojne druge stvari.

Po dolasku u Crnu Goru prijestolonasljednik Danilo je navodno pokušavao da ubijedi ruskog vojnog agenta Nikolaja Potapova, da je patriotski orijentisan i da se iskreno raduje pobjedama ruske vojske nad Njemcima. Tako je, tobože, nakon što mu je ruski vojni agent saopštio da su njemačke trupe pretrpjele „totalni poraz“ od ruske vojske, prijestolonasljednik teatralno skinuo kapu sa glave, koljenima pao na stepenik trijema, usmjerio pogled ka nebu, prekrstio ruke na grudi i kazao: „Hvala Ti, Gospode Bože naš!“, a potom navodno povikao: „Živjela Rusija!“ Ako su ovi podaci tačni, i ako je uistinu najstariji sin kralja Nikole mislio da će vrsni obavještajac i odličan poznavalac crnogorskih prilika, kakav je nesumnjivo bio Nikolaj Potapov, nasjesti na njegovu amatersku glumu i izvjestiti nadležne u Petrogradu da je crnogorski prijestolonasljednik nepokoljebljivo uz Rusiju, ozbiljno je potcjenio njegovu inteligenciju. Jer je Potapov preko saradnika iz Crne Gore budno motrio na vladarsku porodicu i navodno došao do nepobitnih dokaza, da je prijestolonasljednik Danilo „preko svog brata Petra i njemu odanih nitkova“ vodio propagandu protiv Rusije.

Mlađeg brata, princa Mirka, prijestolonasljednik Danilo je neizmjereno mrzio, istina, i Mirko njega. Dok se princ Mirko nalazio zatočen u Dvorcu na Kruševcu, prema nekim podacima, prijestolonasljednik Danilo je tražio od njega da potpiše da se odriče svojih, kao i prava svoje djece na prijesto. Jer nipošto nije želio da ga u slučaju abdikacije naslijedi princ Mirko i njegovi sinovi. To potvrđuje i Risto Popović, koji tvrdi da mu je serdar Janko Vukotić pričao da je molio princa Petra da posreduje kod prijestolonasljednika Danila da im pomogne u vezi afere oko zauzimanja Skadra 1915. godine. Iako je princ Petar posredovao kod brata, prijestolonasljednik mu je navodno kazao da će to učiniti jedino pod uslovom ako kralj Nikola njega, princa Petra, proglasi za nasljednika crnogorskog prijestola: „Hoću, ako će Gospodar tebe (Petra) oglasiti za našljednika jer za Mirka raditi neću.“

Ako je vjerovati ruskom vojnom agentu, koji je izuzetno kritičan prema crnogorskoj dinastiji, divizijar Mitar Martinović mu je tobože kazao i da je kralj Nikola nesrećan čovjek, da se navodno nalazi na mukama od porodice koja je protiv njega, kao i da mu se najviše suprostavlja prijestolonasljednik Danilo: „Ukoliko nešto ne može da postigne kod oca – on se razboli i padne u postelju. Tada Kraljica počinje da se zauzima za sina i

nemilosrdno proganja Gospodara. Ako i tada Kralj ne popusti, Kraljica se ‘razbolijeva’, pri čemu joj se temperatura sa normalne podiže na 40 stepeni, a zatim odmah spada na normalnu, pa se ponovo povećava do 40 stepeni. Za to vrijeme svi govore o njenoj skorijoj smrti... Najzad se Kralj predaje i ispunjava Nasljednikov kapric i svi ‘ozdravljaju’...“ Prema nekim podacima, sredinom 1915. godine prijestolonasljednik Danilo se posvađao sa kraljem Nikolom jer mu nije dozvolio da ode u Švajcarsku, gdje je navodno trebao da se liječi. Štaviše, zbog „energičnog insistiranja“ prijestolonasljednika da mu dozvoli da ode u inostranstvo, kralj Nikola mu je tobože prijetio da će ga internirati.

Bez obzira da li su ove tvrdnje tačne, neambiciozan, praktično beskoristan i nezainteresovan za prilike u zemlji, prijestolonasljednik je za vrijeme rata u Crnoj Gori, prema nekim izvorima, živio kao namćor i hipohondar: „Priještolonašljednik mrzi i na sebe i na cio svijet – silom se načinio bolestan, dok se zbilja razbolio. Izgleda svu je brigu sveo na tome da pođe iz Crne Gore i više se ne vrati.“ Ako mu je to uistinu bio cilj, na kraju je uspio u naumu, napustivši Crnu Goru za vrijeme rata. Takav je, prema svjedochenju savremenika, bio prijestolonasljednik Danilo.

No, kakav god da je bio prijestolonasljednik Danilo, njegov brat, princ Mirko je u moralnom smislu bio nesumnjivo gori. Iako neki savremenici govore za njega da je bio „dobrog srca“ i pokazuju razumijevanje za njegov sukob sa starijim bratom i ocem, spletakarenjem, koje mu je bila duhovna hrana, neistinama, infantilnim i neprimjerenim ponašanjem nanio je mogo štete vladarskoj porodici. Zato ne čudi što mu kralj Nikola nije dozvoljavao da prisustvuje Krunskom savjetu, da se miješa u državne poslove, i što ga je za vrijeme Prvog svjetskog rata internirao u Dvorac na Kruševcu. Jer je princ Mirko bio na sve spreman, i kao takav loša reklama za dinastiju i Crnu Goru. U prilog tome svjedoči predstavnik jedne strane države u Crnoj Gori, koji je zabilježio da se princ Mirko, „kao i uvijek“, i u crkvi ponašao neprimjerenom: „Namigivao je sestrama svaki put kad bi neko ušao u crkvu, a zatim bi mu se glupi osmjeh ukočio u licu“. Tako se, ako je vjerovati ovim tvrdnjama, srednji sin kralja Nikole ponašao kao gilipster, koji je navodno iz automobila dobacio predstavniku Rusije u Crnoj Gori: „Vive L’ Autriche!“ (Živjela Austrija!)

Za razliku od starijeg brata, princ Mirko je bio vrlo ambiciozan i nije birao sredstva da se domogne prijestola. Pored karaktera, prinčeve ambicije pothranjivalo je neslaganje sa starijim bratom koje se, prema svjedočenju jednog savremenika, vremenom pretvorilo u mržnju, i ocem, koga je, prema nekim podacima, ogovarao da se, kao ni prijestolonasljednik Danilo, ne raduje pobjedama ruske vojske. Iako je katkad neprimjerenim ponašanjem odavao utisak infantilne osobe, ispravno je rezonovao da mu za dolazak na prijesto treba podrška velikih sila. Prema prinčevom mišljenju, put do trona vodio je preko Petrograda. Zato je navodno ruskom vojnom agentu kazao da posjeduje kompromitujuća pisma za prijestolonasljednika, u kojima je tobože najstariji sin kralja Nikole, između ostalog, savjetovao Austrougare da napadnu Srbiju, kao i pisma kompromitujuće sadržine za prijestolonasljednikovog ađutanta Blaža Vrbicu, koja je tobože slao austrougarskom vojnom atašeu na Cetinju Gustavu Hupki. Princ Mirko je navodno molio ruskog vojnog agenta kada fotografije pisma, da fotografije preda lično ruskom caru i saopšti mu od koga ih je dobio.

Da bi ubijedio Ruse da ga podrže, tvrdio je navodno da austrougarska agentura na Cetinju i prijestolonasljednik Danilo žele da princ Mirko abdicira, da bi za nasljednika proglasili princa Petra: „Oni znaju da je Pero isti takav austrijski špijun kao što je Danilo ... Sva ta austrijska gamad koja sada okružuje moga oca ne želi mene, zato što neću igrati kako oni sviraju...A sa Perom će sve ostati po starom.“ Nakon toga je navodno princ Mirko uvjeravao ruskog vojnog agenta da je kralj Nikola rusofil, ali da je on najveći rusofil u dinastiji Petrović Njegoš. Što se tiče dinastije Karađorđević, Nikolaj Potapov tvrdi da mu je princ Mirko kazao da je Rusiji odan jedino kraljević Aleksandar, ali ne kao on. Iako se na sve načine trudio da zadobije naklonost Rusije, njegovi planovi očigledno nijesu zavriježivali veću pažnju pojedinih ruskih predstavnika na Cetinju, koji su princa Mirka smatrali nezrelom i previše ambicioznom osobom koja je umislila da će postati kralj.

Preko svojih saradnika za vrijeme rata princ Mirko je agitovao protiv crnogorske Vlade i Janka Vukotića, a u korist divizijara Mitra Martinovića, tvrdi Risto Popović. Serdar Vukotić je sumnjao da iza glasina koje je pronosio upravitelj Dvorca na Kruševcu da su vojnici Riječke brigade sramotili na ‘Tisi Gojkovića’ Janka Vukotića „i govorili da nije

bio tu Gospodar da bi ga bajonetima raznijeli“, poticale od princa Mirka i njegovih saradnika jer upravitelj Dvorca na Kruševcu nije prisustvovao tim događajima. Pred polazak kralja Nikole u Nikšić 1915. godine, sve su prilike, princ Mirko je pisao, ili naložio da se napiše, anonimno pismo u kojem se kralju Nikoli prijetilo ubistvom. Iako nije posjedovala čvrste dokaze, crnogorska vlada je iz dva razloga vjerovala da je princ Mirko inspirisao ovu aferu: jer je i ranije praktikovao da piše anonima pisma, i što se afera dogodila u momentu kada se srednji sin crnogorskog kralja nalazio u Nikšiću.

Želja da se domogne trona nije ga napustila ni nakon vojnog sloma Crne Gore. Naprotiv, nakon odlaska kralja Nikole, princ Mirko je tvrdio kako mu je navodno otac iz Skadra poslao familijarni statut, iako je kralj Nikola, prema riječima Radomira Vešovića, „u duši želio Mirkovu smrt“ i „podigao bi zlatni spomenik onome koji bi ga od Mirka oslobodio“. Jer su ambicije princa Mirka da se proglasi za vladara nakon odlaska kralja Nikole iz Crne Gore toliko porasle, da su neki članovi Vlade s pravom zabilježili da princ Mirko prosto „izgore za vladarskom krunom“, stalno im sugerišući: „Evo vi na raspoloženje moja osoba pa činite što god hoćete!“ Pritom, konstantno je napadao sestre, naročito Kseniju, prijestolonasljednika Danila, koga je posprdno zvao Danguba, i mlađeg brata Petra – Pjotra. Iako je bio dobar strijelac, i godilo mu da ga porede sa dedom, vojvodom Mirkom Petrovićem Njegošem, koji je kao komandant crnogorskih trupa nanio težak poraz osmanskoj vojsci na Grahovcu 1858. godine, ako je vjerovati nekim izvorima, od deda očigledno nije naslijedio hrabrost. Naprotiv, kada je januara 1916. godine u Podgorici izbio sukob između crnogorske žandarmerije i Albanaca predvođenih Isom Boljetincom, iz Podgorice je pobjegao kod Austrougara, u obližnje selo Kokoti, gdje se sastao sa oberstom Kolerusom, tvrdi Risto Popović. Takav je bio princ Mirko.

Konačno, najmlađi sin kralja Nikole, princ Petar, za vrijeme Prvog svjetskog rata bio je komandant Lovčenskog odreda. Za razliku od starije braće, koja su se za vrijeme rata nalazili na pristojnoj udaljenosti od fronta, i svojom neodgovornošću, nezrelošću, svađama, spletkama i ambicijama nanijeli zasigurno više štete nego koristi Crnoj Gori, princ Petar je bio sa vojskom. Po tome se drastično razlikovao od braće, koja praktično nijesu vidjela neprijatelja, a kamoli učestvovali u ratnim operacijama. Ipak, istoričari ga opisuju kao osobu nedoraslu tom pozivu, dok mu savremenici, ne bez zlobe,

izmišljanja i pretjerivanja, spočitavaju da se na položaju komandanta Lovćenskog odreda navodno ponašao nedolično, razvratno, poročno.... Tako je, prema jednom inostranom predstavniku koji nije bio ni malo naklonjen dinastiji Petrović Njegoš, zbog čega se u njegovu objektivnost mora sumnjati, princ Petar tobože u Budvi svakoga dana „priređivao najbestidnije orgije sa lokalnim djevojkama, dok mu vojna muzika priređuje muzičko zadovoljstvo“. Optuživali su ga bez dokaza da je navodno zbog noćnih orgija u Budvi poslije osam sati uveče bio zabranjen izlazak na ulicu, kao i da „neprestano pijanči“, da je „po nekoliko dana provodio sa kćerkom Vuka Vuletića u Ulcinju“... Postoje takođe nedokazane tvrdnje da je bolovao od sifilisa, a na njegovu neprimjereno ponašanje, prema nekim izvorima, navodno se i prijestolonasljednik Danilo žalio divizijaru Mitru Martinoviću. Imajući u vidu da su nemali broj optužbi na račun sinova kralja Nikole bile neutemeljene i tendenciozne, vjerno svjedoče kakva je propaganda vođena protiv kraljevih sinova i dinastije Petrović Njegoš.

Niko Hajduković je tvrdio da su se oficiri iz štaba Lovćenskog odreda kojim je komandovao princ Petar, ponašali osiono prema srpskim dobrovoljcima rodom iz Splita, koji su bili upućeni u Primorsku obast. Tako je poručnik Rako Đurković, navodno zbog nepristojnog ponašanja ošamario jednog dobrovoljca, zbog čega je protestovalo srpsko poslanstvo na Cetinju. Razlog zbog kojeg je poručnik Đurković udario srpskog dobrovoljca, prema Hajdukoviću, bio je bizaran: „Onijema u štabu nije bilo ugodno da gledaju vojnike dobrovoljce u uniformi Srbije sa šajkačama na glavi, pa je trebalo tu šajkaču silom zbaciti“. A kada se uoči odlaska kralja Nikole iz Crne Gore govorilo o tome da jedan kraljev sin ostane u zemlji, princ Petar „hoćашe prije dati se ubiti nego to učiniti“. Štaviše, Risto Popović tvrdi da je princ Petar „napisao nekakvu izjavu kojom se odriče sviju prava“, samo da ne ostane u Crnu Goru. Tako su, kada su austrougarske snage zauzele Crnu Goru krajem januara 1916. godine, najstariji i najmlađi kraljev sin bili daleko od domovine, dok se srednji sin kralja Nikole, princ Mirko, iako je zemlja bila okupirana, a on narušenog zdravlja, i dalje nadao da će se domoći vladarskog položaja...